

Legenda Sfintei Vineri – între sacru și diabolic

Raluca LEVONIAN

Key-words: *Romanian popular culture, Saint Friday, Christian saint, the Roman goddess Venus*

Legenda apocrifă despre Sfânta Vineri este interesantă din perspectiva simbolismului acestui personaj feminin, care cumulează aspecte benefice și malefice, atât de contrastante, de parcă în această figură s-ar suprapune două personaje complet diferite. O variantă a textului este inclusă în *Codex Sturdzanus*, legenda fiind copiată de către preotul Grigorie din Măhaci după un original pe care B.P. Hasdeu îl plasează în regiunea Brașovului și îl datează ca fiind anterior anului 1600. N. Cartoian a semnalat existența unei copii realizate de preotul Urs din Cotiglet, în timp ce N. Iorga a descoperit o copie fragmentară la finalul unei psaltiri găsite la Berivoiul Mic. Discutând filiația manuscriselor, Gh. Chivu are în vedere, în plus, un text intitulat *Viața preacuvioasei Paraschevii, ce să zice Petca sau Vineri* și inclus într-un codice maramureșean de la începutul secolului al XVIII-lea. Concluzia la care ajunge Gh. Chivu în urma comparării textelor este că toate au la bază aceeași traducere a legendei, însă variantele notate de preotul Grigorie și de preotul Urs provin dintr-o copie lacunară a traducerii originale. Varianta maramureșeană și cea descoperită de Iorga au la bază în schimb o copie integrală a traducerii (CS 1993: 120–125).

Dimensiunea hagiografică

Eroina legendei apocrife este fiica lui Agaton și a Polfiei, creștini care au promis că își vor închina copilul Domnului. Nașterea copilei a fost anunțată de un înger și, la vârsta de cinci ani, Sfânta Vineri pleacă de acasă pentru a propovădui credința creștină. Sfânta va întâlni în acest drum trei împărați diferiți (Antioh, Atizma și Aclip), iar aceste întâlniri decurg după un tipar similar. Impresionați de frumusețea ei, împărații îi cer să renunțe la credința creștină pentru a se căsători cu ei. Refuzul sfintei duce la torturarea sa și, de fiecare dată, este salvată de intervenția miraculoasă a divinității; sfânta se roagă și devine invulnerabilă la torturi sau se închină și învinge un zmeu. În cele din urmă, sfintei i se taie capul, dar ea se roagă înainte de a muri pentru a fi miluiți creștinii care îi cinstesc ziua, iar cei care nu o respectă să fie blestemați.

Conform opiniei lui Nicolae Cartoian, această legendă este una hagiografică, din categoria celor care prezintă viețile unor sfinți martiri. Astfel de legende au început să circule în perioada în care creștinismul nu devenise religie oficială, iar

„Philologica Jassyensia”, An VI, Nr. 1 (11), 2010, p. 81–88

credincioșii erau persecutați (Cartoian 1974: 175–176). Elaborarea legendelor hagiografice se datorează pe de o parte martiriului real al unor creștini, pe de altă parte, dezvoltării cultului sfinților, ceea ce a dus la necesitatea informării credincioșilor cu privire la viața sfinților venerați. Legenda Sfintei Vineri ar putea avea la bază, așadar, un sâmbure de adevăr, legat de existența reală a unei creștine martirizate pentru credința sa, însă acest nucleu a fost amplificat, prin recursul la elemente care o apropie de basm: creșterea miraculoasă a fetei, cele trei întâlniri cu împărații păgâni, confruntarea cu zmeul. Trăsătura este comună legendelor despre viețile sfinților martiri: concepute într-o perioadă în care creștinismul încerca să se impună, ele apelează la miraculos pentru a crește impactul în rândul credincioșilor. N. Cartoian vede, în această căutare a miraculosului, rezultatul unor influențe multiple, deoarece creatorii legendelor hagiografice se inspirau nu doar din scrierile canonice, ci și din creațiile folclorice, transmise oral, și din literatura apocrifă vetero- și neo-testamentară (Cartoian 1974: 178).

Textul legendei apocrife despre Sfânta Vineri pare, la lectură, mai viu și mai captivant decât cel canonic, conținând numeroase enunțuri în vorbire directă și evenimente spectaculoase. Scrierea canonică menționează, spre exemplu, că, la porunca împăratului Asclipie, sfânta urma să fie mâncată de un balaur. Este suficient ca Sfânta Paraschiva să sufle și să facă semnul crucii asupra lui, pentru ca balaurul să dispară. Textul apocrif prezenta o versiune diferită, mai plastică: tânăra calcă pe falca zmeului și trece prin trupul lui afară. Este inserat și un fragment consemnând reacția diavolului, redat în stil direct: „O, mișei de noi, cumu ne rușinăm noi 1000 de bărbați, ceia ce eram în cetate, de o fată ne rușinăm noi acum!” (CS 1993: 285). Atrag atenția, în ambele texte, și numele împăraților întâlniți de sfântă. Numele *Antioh* și *Atizma* nu se regăsesc în versiunea bisericească, unde primul împărat este numit *Antonin*. Greu de spus dacă este o referire certă la dinastia Antoninilor, din dorința de a ancora povestea în realitate sau pură coincidență. Numele ultimului împărat din legenda apocrifă, *Aclip*, își are însă corespondentul în numele celui de-al doilea „ghemon” pe care îl înfruntă sfânta, *Asclipie*. Devine clară aici deformarea numelui *Asklepios*, zeul antic al medicinei. Referirea ar putea fi o dovadă a modului în care creștinismul a încercat să se impună, combătând cultele păgâne.

Caracterul apocrif al legendei reprezintă o problemă discutabilă. Pornind de la descrierea legendelor apocrife realizată de N. Cartoian, observăm că textul sturdzan poate fi inclus în această categorie, din moment ce păstrează dimensiunea fabuloasă specifică literaturii apocrife. N. Cartoian nu o mai consideră însă apocrifă, aducând drept argument includerea ei în *Mineiul pe luna iulie*, aprobat de sfântul sinod (Cartoian 1974: 197). În ceea ce ne privește, optăm pentru considerarea legendei ca fiind apocrifă, deoarece există totuși diferențe între textul legendei și cel canonic. Un element important ține chiar de identitatea eroinei povestirii. Textul apocrif leagă de povestea sfintei două date din calendarul ortodox – 26 iulie și 14 septembrie –, afirmând că praznicul Sfintei Vineri s-ar petrece la 14 septembrie, ziua nașterii ei. Povestea similară inclusă în *Viețile Sfinților* se referă însă la Sfânta Muceniță Parascheva din Roma (VS 1997: 515–516), celebrată în ziua de 26 iulie. Sărbătoarea de la data de 14 octombrie, așa cum o admite biserica ortodoxă, este a unei alte Sfinte Paraschiva, mai „importantă” și mult mai cunoscută credincioșilor. Cele două date nu reprezintă, așadar, nașterea și moartea aceluiași personaj și motivația oferită

de legendă contrazice canoanele ortodoxe. Este interesant faptul că a circulat textul referitor la sfânta „de mai mică importanță” și că viața acestei sfinte a fost confundată cu cea a Sfintei Paraschiva de la 14 octombrie.

Dimensiunea temporală

Pe lângă informațiile pe care legenda apocrifă le oferă despre personajul sfintei, este evident că avem de-a face cu sacralizarea unui segment temporal, ziua de vineri semnificând în religia creștină ziua în care a fost răstignit Iisus. „Cinstirea” acestei zile constituie, astfel, o încercare de reîntoarcere în timpul sacru, originar, de recuperare a unui moment fundamental pentru religia creștină. Moses Gaster accentuează această dimensiune temporală, considerând că interpretările trebuie să pornească de la rugăciunea din finalul textului, care dovedește că sfânta nu este un personaj real, ci o personificare a zilei de vineri (Gaster 1983: 254). Raporturile temporale sunt reflectate și într-o serie de credințe populare:

Sfânta Vineri e cea mai mare din toate zilele, e jumătate de duminică, dacă o ții, e de mare ajutor. E a crucei.

Vineri l-a străpuns pe Domnul Hristos în coastă și în sângele ce a curs, toate sufletele ce erau în iad au venit de s-au botezat (Niculiță-Voronca 1998: 227).

Alte credințe explică importanța zilei chiar prin martiriul sfintei:

Prin unele părți se crede că Sfânta Parascheva a fost chinuită de păgâni într-o vineri și de aceea, în orice zi ar cădea această sărbătoare, poporul o numește Vinerea Mare [...] Sfânta Paraschiva se numește Vinerea Mare (Pamfile 1997:180).

Textul apocrif suprapune însă ambele semnificații, sacralitatea zilei fiind astfel dublu motivată. Într-un alt text apocrif, *Legenda Sfintei Duminici*, ziua de duminică este menționată alături de cea de vineri, cerându-se respectarea ambelor sărbători:

Povestea sfintee dumireci. Scriptura Domnului nostru a lui Iisus Hristos: [...] iară miercuré și veînreri să postiți și să le ținreți cu curăție și să slăviți în numele miu (Hasdeu 1984: 65).

Hasdeu alătură acestui text un altul, care circula în secolul al XIX-lea sub formă de broșură, cu titlul *Epistolie a Domnului nostru Iisus Hristos ca a trimis-o Dumnezeu din cer* (de fapt, tot legenda Duminicii, în formă ușor modificată):

Și iarăși zic: pentru vineri și pentru miercuri, ca să se păzească cu curăție și cu post, iară nu cu lucrul, că acestea vă vor scoate pre voi din iad (Hasdeu 1984: 65–66).

Hasdeu avansează o ipoteză îndrăzneță, conform căreia asocierea celor două sărbători ar fi un ecou al credinței propovăduite de secta flagelanților, din secolul al XIV-lea.

Ecouri folclorice: reprezentările variate ale personajului

Credințele și producțiile literare folclorice dezvăluie o dihotomie a atributelor conferite personajului, uneori atât de îndepărtate, încât lasă impresia că există două sfinte Vineri, în jurul cărora s-a țesut o rețea de concepții, superstiții și legende.

Dimensiunea pozitivă relevată de legenda apocrifă se regăsește într-o serie de credințe: sfânta Vineri apare drept o femeie „bună”, „sfântă”, „împărăteasa văzduhului”, care „vindecă de boli, de pericole”, „se roagă pentru creștini. Cei harnici și cumiști găesc la ea alinare” (Fochi 1976: 276–277). Tot în răspunsurile publicate de A. Fochi regăsim asocierea personajului cu zeița Venus, cea care a dat numele zilei corespunzătoare a săptămânii („Veneris dies”); această asociere motivează concepția că Sfânta Vineri dă frumusețe femeilor și face ca fetele bătrâne să se mărite (Fochi 1976: 278).

Și Hasdeu discută posibilitatea existenței unei relații între sfânta din legendă și divinitatea antică, aducând ca argument frumusețea personajului. Această relație ar putea explica și faptul că se crede că Sfânta Vineri „are în stăpânire toate lighioanele pământului și îngrijește de hrana lor” (Fochi 1976: 277), atribut al zeiței Venus. Sfânta Vineri apare în basme sub două forme, fie asociată altor personificări ale zilelor săptămânii, fie independent de acestea. În primul caz, rolul ei este întotdeauna pozitiv, ea ajutându-l pe eroul de basm să-și îndeplinească misiunea. Personajul este introdus ca aparținând unei serii de sfinte: eroul le vizitează, în drumul său, pe Sfânta Miercuri, Sfânta Vineri și Sfânta Duminică, de la care primește în dar obiecte magice, cu funcție auxiliară, spre exemplu, „un arc” în basmul *Ileana Cosânzeana* (Șăineanu 1978: 198) sau „un măr de aur” în basmul *Zâna nenăscută și nevăzută* (Șăineanu 1978: 215).

Există și basme în care sfintele o ajută pe eroina părăsită de soț să îl regăsească pe acesta, dăruindu-i obiecte cu ajutorul cărora ea își va cumpăra dreptul de a intra în odaia lui, de exemplu în basmul *Șarpele moșului* (Șăineanu, 1978: 172). Într-un basm cules de Ion Pop Reteganul, *Lupul cu cap de fier*, sfânta i-l dăruiește voinicului pe câinele său, Aude-Bine (Pop Reteganul 1986: 111). Aceasta este una din puținele referiri, în basmele care respectă motivul darurilor, la capacitatea sfinteii de a deține controlul asupra unor animale, reale sau fabuloase. De fiecare dată, însă, sfânta cea mai puternică este Duminica și regăsim în acest motiv al consultării sfintelor un ecou al concepției religioase creștine: duminica este ziua cea mai importantă, care trebuie ținută cu orice preț, urmată în ordinea importanței de vineri și de miercuri. Creștinismul a consacrat ziua de duminică drept ziua de odihnă și cea în care a înviat Mântuitorul. Semnificația religioasă a secvențelor temporale este astfel antropomorfizată.

Sfânta Vineri apare independent în basmele de tip *Fata babei și fata moșului*, în care o răsplătește pe fata harnică și cuminte și o pedepsește pe cea leneșă. În basmele de acest tip, sfânta are, de fiecare dată, unul sau mai multe animale care trebuie îngrijite. George Călinescu observă ca principală trăsătură a acestui personaj faptul că este o bătrână răzbunătoare și consideră că dispunem de suficiente date pentru a putea vorbi de un „complex al Sfintei Vineri”, care cumulează câteva note maniacale: „evlavia, curățenia excesivă și pasiunea pentru lighioi” (Călinescu 1965: 97). Ipoteza ne atrage prin simplitatea și corectitudinea aparentă, însă este necesar să fie analizată cu prudență, înainte de a fi adoptată. Este adevărat că *această* sfântă Vineri pare să fie rea. Dar dualitatea caracterului ei este recunoscută și în superstițiile populare, ea putând „să aducă bine sau rău oamenilor” (Fochi 1976: 277), în textul legendei apocrife găsim o împărțire evidentă a oamenilor în credincioși și necredincioși și chiar o formă de imprecuație la adresa celor care nu

respectă principiile religioase. În basmele de tipul celor menționate mai sus, sfânta nu este doar răzbunătoare, ci justițiară, ea nu pedepsește gratuit fetele leneșe, ci săvârșește un act de dreptate. Putem merge mai departe cu interpretarea, dacă citim aceste basme în cheie simbolică. „Stagiul” sau popasul fetelor la casa sfintei Vineri are funcția unei probe inițiatice evidente și fetele care o trec își dovedesc astfel maturitatea și calitățile; cu darurile primite de la sfântă drept zestre, ele se pot căsători. Sfânta funcționează astfel drept o instanță simbolică în procesul inițierii eroinelor.

Dimensiunea negativă a eroinei este relativ puternică în folclor, dar nu în basme. Explicația cea mai simplă ar putea invoca drept argument textul apocrif. În finalul legendei se face diferențierea între cei ce respectă ziua sacră și cei ce încalcă „rugăciunea” sfintei: „a nu ține” ziua reprezintă, în esență, încălcarea unui cod comportamental în acord cu morala creștină:

Și cine nu o va cinsti sfânta veneri, ce o va spurca de voie cu carne, sau cu brândză fără de harți, sau cu curvie, sau fie cu ce lucru rău, să fure netare, e părinții lui să nu s-ară pocăi, să fie istucan acela grumadzu, și cu mâinile sale acela om să nu biruiască (CS 1993: 289).

Observăm că interdicția provine din credința că, prin realizarea unor anumite acțiuni, este anulată sacralitatea timpului. Imaginația populară dezvoltă lista acțiunilor prohibite, dar cele vizate sunt mai ales femeile, deși textul apocrif nu face astfel de diferențieri de gen.

Vinerea nu ar fi priincioasă pentru muncile femeiești, așadar femeile nu torc, nu țes, nu fac foc în cuptor, nu împletesc, nu taie, „nu fac lăutoare”, nu coc, nu pisează sare, nu dărăcesc, nu mătură, nu-și taie unghiile, nu scaldă copiii mici, nu se piaptănă, „nu se laie” și lista ar putea continua (Fochi 1976: 279).

Motivațiile sunt diverse și nu întotdeauna informatorul popular amintește existența unui personaj malefic. Interdicția spălării este destul de răspândită: „Vinerea să nu te lai, că te doare capul”; „Să nu zolești vinerea, că pe ceea lume stai până la gât în zoală”; „Pâine de coci vinerea și de umpli borș, se face sânge” (Niculiță-Voronca 1998: 228). Aceste interdicții par a fi constituite pe baza unei concepții magice, a similarității acțiunilor sau a transformării lor în acțiuni corespondente în lumea cealaltă. Interdicția spălării nu poate fi, însă, restrânsă, la ziua de vineri: în general, spălarea este tabuizată în zilele de sărbătoare sau atunci când se oferă pomană morților. Interesant este și faptul că au circulat și credințe opuse, conform cărora abluțiunea în ziua de vineri ar fi un ritual puternic de purificare: „În ziua de Vinerea Sacă, cine se scaldă nu are nici o boală peste an; sacă tot răul” (Niculiță-Voronca 1998: 227). Reprezentările negative ale Sfintei Vineri indică, poate, și o contaminare cu alte superstiții și cu alte personaje mitologice. Antropomorfizarea zilelor săptămânii este o credință frecventă (ca și a momentelor zilei, reprezentate în basme prin personaje umane: Zorilă, Miez-de-Noapte etc.), însă diferă zilele reprezentate.

În basme apăreau mai frecvent miercurea, vinerea și, inevitabil, duminica. În superstiții și povestiri, pe lângă Vineri, Marțea și Joia sunt reprezentate în general drept personaje feminine respingătoare și periculoase pentru femeile care nu respectă aceste zile. Avem de-a face aici cu o transformare totală a mesajului legendei apocrife. Vinerea malefică apare ca fiind bătrână și urâtă: „Vinerea e slabă

și cu colții de fier, ea ar face multă rău oamenilor, dac-ar putea. Alții zic că vinerea e pâcla” (Niculiță-Voronca 1998: 228). Slăbiciunea personajului pare a fi explicabilă prin intermediul postului: „Unui om slab tare i se spune că parcă e Sf. Vineri, pentru că vinerile tare să postesc” (Niculiță-Voronca 1998: 228); vinerea este o „vădană, rea și năpăstoasă” (Pamfile 1997: 108), „o babă, așa de hădă și de pocită, de-ți venea să fugi în toată lumea, să n-o vezi” (Pamfile 1997: 111). Personajul răzbnător apare într-o serie de povestiri construite după un tipar similar: o femeie întârzie lucrând, este vizitată de o bătrână, care se oferă să o ajute și cere un anumit obiect, de obicei un ceainic, pentru a spăla caierele toarse. Femeia merge la o vecină pentru a împrumuta obiectul respectiv, află cine este musafira neașteptată și cum să procedeze. Femeia reușește să o păcălească pe sfântă să iasă din casă, se închide în casă și întoarce toate obiectele cu gura în jos, cu excepția opaițului. Vinerea revine și le cere obiectelor să îi deschidă ușa, dar, de cele mai multe ori, este alungată de cântecul cocoșilor. Personajul înfățișat aici a pierdut caracteristicile sfintei din legenda apocrifă, dobândind în schimb însușiri ale unor duhuri necurate. Elemente precum baricadarea femeii în casă și întoarcerea obiectelor cu susul în jos apar și în povestirile despre strigoi. Tudor Pamfile consemnează o povestire pe același model, despre „tricolici” (Pamfile 1997: 139) și despre un alt duh feminin, Strigoaica (Pamfile 1997: 151).

Într-una din povestiri, Sfânta Vineri o întreabă pe femeie ce vrea să mănânce: carne de om viu sau de om mort și îi aduce în final trupul unui om care murise de curând, dezgropat din cimitir (Pamfile 1997: 110; Niculiță-Voronca 1998: 230). La fel acționează și o Strigoaică, după ce a ajutat-o pe o femeie să nască (Pamfile 1997: 150-151). O legendă rezumată în colecția lui A. Fochi se referă tot la un atribut fizic specific Necuratului: Sfânta Vineri apare la o șezătoare în chip de om, dar cu picioare de găină și, peste noapte, ucide o fată care adormise pe cuptor (Fochi 1976: 281). Se mai observă, din relatările informatorilor, că acțiunile acestei sfinte asupra oamenilor pot fi similare celor ale ielelor. Cine lucrează vinerea, se „șoimănește”, „rămâne pocit de Sfânta Vineri: slut, mut, surd, nebun” (Fochi 1976: 279). În povestirile despre astfel de încercări ale sfintei de pedepsire a femeilor care nu o respectă ne atrage atenția un element aparent întâmplător. Este vorba de formula prin care Sfânta Vineri este păcălită să iasă din casa femeii. De fiecare dată, femeile vizitate o anunță pe bătrână că îi arde casa și această locuință are o localizare interesantă: „sus pe vârful dealului,/ Dealul Galileiului” (Pamfile 1997: 108) sau „arde casa bojei, pe dealul Galariului” (Pamfile 1997: 110). Într-o altă povestire, Marți-seara umblă împreună cu alte două bătrâne, Miercurea și Vinerea. Țărâna reușește să le alunge din casă, strigând la geam: „Săriți degrabă, că ard munții Canagalilor!” (Pamfile 1997: 103). În aceste texte, denumirea locului trimite la „Cana Galileei”, așadar un topos sacru pentru religia creștină, locul unde Iisus a înfăptuit un miracol. Frapează faptul că un duh necurat este plasat într-un spațiu creștin. De altfel, referirea la „munții Galareului” apare și în descântece cu funcție medicală (Gorovei 1985: 126), unde bolii (sau duhului necurat care a provocat-o) i se cere să iasă din om și să se ducă într-un astfel de spațiu, înțeles drept un loc pustiu, lipsit de orice prezență umană.

O altă referire la forța malefică a Sfintei Vineri apare într-o poveste consemnată de preotul Sandu din Vălsăneștii Argeșului, de fapt un „talisman de

Samcă”, text conținând întâlnirea dintre Samca / Avestița și Arhanghelul Mihail. Interesantă este lista numelor pe care demonul feminin este forțat să le mărturisească: „Și am 19 nume. Cel dintâi: Avestița; 2. Nadariia; 3. Salomiia; 4. Cadar; 5. Nicor; 6. Avesa. Sf. Vineri; 7. Scornana; 8. Tiha” (Pamfile, 1997: 213). Aceste texte denotă credința destul de răspândită în capacitatea sfintei de a „poci”, atribut întâlnit și la Maica Piatnița-Praskovia, personaj corespondent al Sfintei Paraschiva din folclorul rus (Șăineanu 1978: 252–253).

Pe baza superstițiilor consemnate, putem formula o concluzie cu privire la dimensiunea negativă a personajului. Nu poate fi neglijată suprapunerea unor legende peste cele cu strigoi sau cu vampiri din folclorul altor popoare, cum observă Lazăr Șăineanu (1978: 471). Caracterul negativ s-ar putea explica însă și prin dorința de impunere a unor tabu-uri comportamentale, în principal pentru a marca dimensiunea sărbătorească a unor segmente temporale. Detabuizarea treptată a practicilor gospodărești, limitarea interdicțiilor doar la sărbătorile „mari” ale religiei ortodoxe au redus forța malefică a personajului. Un exemplu în acest sens îl constituie basmul *Toarceți, fete, c-a murit Baba Cloanța...* (Pop-Reteganul 1986: 33-37), în care figura bătrânei fabuloase care se ocupă cu torsul este prezentată în cheie umoristică și cu un rol opus: acela de a le ajuta pe fete să nu mai muncească. Eroina legendei apocrife a parcurs, astfel, un drum lung și întortocheat, la intersecția dintre concepțiile religioase ortodoxe și practicile cotidiene ale muncii gospodărești.

Bibliografie

Izvoare și lucrări de referință

- CS 1993 = *Codex Sturdzanus*. Studiu filologic, studiu lingvistic, ediție de text și indice de cuvinte de Gheorghe Chivu, București, Editura Academiei Române.
- VS 1997 = *Viețile Sfinților pe luna iulie. Retipărite și adăugite cu aprobarea Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române după ediția 1901–1911*, Roman, Editura Episcopiei Romanului.
- VS 1992 = *Viețile Sfinților pe luna octombrie. Retipărite și adăugite cu aprobarea Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române după ediția 1901–1911*, Roman, Editura Episcopiei Romanului și Hușilor.
- Fochi 1976: Adrian Fochi, *Datini și eresuri populare de la sfârșitul secolului al XIX-lea. Răspunsurile la chestionarele lui Nicolae Densusianu*, București, Editura Minerva.
- Gorovei 1985: Artur Gorovei, *Literatura populară*, vol. II, ediție îngrijită, introducere, note, comentarii, bibliografie și glosar de Iordan Datcu, București, Editura Minerva.
- Hasdeu 1984: B.P. Hasdeu, *Cuvente den bătrâni. Tomul II. Cărțile poporane ale românilor în secolul XVI în legătură cu literatura poporană cea nescrisă. Studiu de filologie comparativă*, ediție îngrijită, studiu introductiv și note de G. Mihăilă, București, Editura Didactică și Pedagogică.
- Niculiță-Voronca 1998: Elena Niculiță-Voronca, *Datinele și credințele poporului român adunate și așezate în ordine mitologică*, vol. I, ediție îngrijită de Victor Durnea, studiu introductiv de Lucia Berdan, Iași, Editura Polirom.
- Pamfile 1997: Tudor Pamfile, *Mitologie românească*, ediție îngrijită, studiu introductiv și notă asupra ediției de Mihai Alexandru Canciovici, București, Editura All.
- Pop-Reteganul 1986: Ion Pop-Reteganul, *Povești ardelenesti. Basmе, legende, snoave, tradiții și povestiri*, ediție îngrijită și studiu introductiv de Vasile Netea, București, Editura Minerva.

Șăineanu 1978: Lazăr Șăineanu, *Basmele române în comparație cu legendele antice clasice și în legătură cu basmele popoarelor învecinate și ale tuturor popoarelor romanice*, ediție îngrijită de Ruxandra Niculescu, prefață de Ovidiu Bârlea, București, Editura Minerva.

Literatură secundară

Cartoian 1974: Nicolae Cartoian, *Cărțile populare în literatura română*, vol. I, cuvânt înainte de Dan Zamfirescu, postfață de Mihai Moraru, ediție îngrijită de Alexandru Chiriacescu, București, Editura Enciclopedică Română.

Călinescu 1965: George Călinescu, *Estetica basmului*, București, Editura pentru Literatură.

Gaster 1983: Moses Gaster, *Literatura populară română*, ediție, prefață și note de Mircea Anghelescu, București, Editura Minerva.

The Tale of Saint Friday – the Sacred and the Diabolical Side of the Saint

The aim of this study is to discuss the role of Saint Friday (Sfânta Vineri) in the Romanian popular culture, via comparison of the canonical and apocryphal texts included in the manuscript *Codex Sturdzanus* (cca 1600). The saint is martyred on a Friday, but before dying, she blesses the Christians who revere the holiness of this day. The tale is an explanation about the particular holy dimension of this day of the week as the day when the saint was murdered and also the day when Christ was crucified. Saint Friday has a positive image in the Romanian popular culture. In stories, this character always helps the main hero to accomplish his objectives or she gives reward to hard-working girls. She gives beauty to young girls and helps them to get married. This trait reveals a connection between the Christian saint and the Roman goddess Venus; besides the Romanian word “vineri” comes from the Latin “Veneris [dies]”. Folk tales and beliefs also exist, which emphasize the saint’s negative image, because she punishes the women who work on this holy day and has thus acquired traits that are characteristic of devils. The results of the study point to a conclusion that the traits of the heroine of the apocryphal text have changed in time, combining Orthodox beliefs and the reality of daily household work.

*Universitatea din București
România*